

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2022. № 6.

DOI: 10.32702/2307-2105.2022.6.21

УДК 338.2; 347.2

А. В. Фаїзов,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань, Національна академія внутрішніх справ

ORCID ID: 0000-0002-5090-5145

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У БІЗНЕСІ

A. Faizov,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Security and Financial Investigations,
National Academy of Internal Affairs*

PRACTICAL ASPECTS OF FORMATION AN INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS PROTECTION SYSTEM IN BUSINESS

У статті актуалізуються сучасні аспекти формування системи захисту об'єктів інтелектуальної власності з врахуванням динамічних умов інноваційного розвитку, практичних форм матеріалізації винахідницьких ідей та процедур їх правової охорони; охарактеризовано групу ризиків від несанкціонованих дій щодо результатів винахідницької діяльності суб'єкта господарювання; обґрунтовано доцільність класифікації об'єктів інтелектуальної власності не лише за ознакою матеріалізації винахідницького результату (ідея, форма, процес, продукт), а й з врахуванням правового

механізму його захисту; сформовано етапи адаптивної системи захисту об'єктів інтелектуальної власності: аудит результатів винахідницької діяльності, побудова стратегій захисту, процедурний план імплементації; виокремлено низку превентивних і оперативних заходів захисту об'єктів інтелектуальної власності, які формують адаптивну систему аналітичних, організаційних та правових процедур.

The article actualizes modern aspects of the formation protection system of intellectual property objects, taking into account dynamic conditions of innovative development, practical forms of the materialization of inventive ideas. procedures of their legal protection; risks of unauthorized actions on intellectual property are characterized, such as: illegal copying or using of intellectual invention or its elements in new composed objects, patent trolling, the violation of confidentiality about results of inventive activity.

According to positions of national and international legislation, classifications approaches to intellectual property objects are systematized; taking into account the inventive result (idea, form, process and product) and legal mechanism of its protection, expediency systematization of intellectual property objects is substantiated. It includes such groups as: copyright and related rights (composition, performance of composition, compilation of data (database), computer program, phonogram, videogram, speeches, lectures, collections and other compiled works); objects of industrial property (results of inventive and innovative work – invention, utility model, industrial design, innovation proposal; ways of good and participant individualization (mark for goods and services, indication of origin of goods, trade name)); special objects (scientific discovery, plant variety, animal breed, trade secret).

Stages of the adaptive protection system of intellectual inventions have been formed. It includes: audit of intellectual property objects, construction of protection strategies and procedural plan of their implementation. The expediency of conducting an audit of intellectual property as a special analytical procedure is substantiated. It

provides business units with relevant information about their intellectual components and which of them require preventive or operational protection.

The number of preventive and operational measures for the protection of intellectual property, which form an adaptive system of analytical, organizational and legal procedures, are identified and substantiated.

Ключові слова: *інновація, об'єкт інтелектуальної власності, ризик, патентний тролінг, недобросовісна конкуренція, правова охорона, система захисту.*

Keywords: *innovation, intellectual property, risk, patent trolling, unfair competition, legal protection, protection system.*

Постановка проблеми. Перманентно-конкурентний характер ринкового середовища мотивує суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм системно розробляти та впроваджувати у бізнес-процеси результати власної інтелектуальної діяльності. Якісно нові системи управління і механізми прийняття рішень, технології виробництва та просування продукції, інноваційні сировинні і комплектуючі компоненти є обов'язковими складовими сучасного механізму забезпечення конкурентних переваг. Інноваційні продукти – це реалізація винахідницьких ідей, які закладають фундаментальні основи успішного ведення бізнесу та матеріалізуються в різних об'єктах інтелектуальної власності. З цих позицій, проблема збереження та захисту результатів винахідницької діяльності від несанкціонованих посягань недобросовісних ринкових опонентів залишається вкрай актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам проблематики щодо об'єктів інтелектуальної власності та їх захисту у своїх працях приділяли увагу такі вітчизняні науковці та практики, як: В.Д.Базидевич, Р.О.Денисов, Р.С. Кірін, І.М. Коросташова, І.Л.Литвинчук, О.М.Мельник, О.В.Новіков, Г.М.Остапович, О.П.Світличний, Р.О.Стефанчук, О.М.Строженко, А.С.Ткачук, Г.В.Уманців, О.В.Фоміна, Є.І.Ходаківський, В.Л.Хоменко, П.М.Цибульов,

В.П.Чеботарьов, О.О.Штефан. Незважаючи на наявність багатьох публікацій, подальшого дослідження потребують питання організації системного захисту об'єктів інтелектуальної власності з врахуванням динамічних умов інноваційного розвитку, практичних форм матеріалізації винахідницьких ідей та процедур їх правової охорони.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є характеристика сучасних ризиків несанкціонованих дій щодо об'єктів інтелектуальної власності бізнес-одиниці та формування на цій основі адаптивної системи захисту результатів її винахідницької діяльності з використанням аналітичних, організаційних і правових інструментів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будь-якій бізнес-одиниці, незалежно від того, яким видом діяльності вона займається, необхідна ефективна система захисту об'єктів інтелектуальної власності. Цей механізм дозволяє не тільки успішно ідентифікувати можливі загрози «інтелектуального піратства», а й виробити процедури протидії та забезпечити ефективне використання результатів винахідництва.

Конкурента боротьба інновацій за позиції на ринку та додаткові можливості комерціалізації тісно межує із ризиками від несанкціонованих посягань на результати винахідницької діяльності. Одним з них – неправомірне копіювання або використання іншими особами інтелектуальної розробки чи окремих її елементів у скомпонованих нових об'єктах. Такі дії ринкових опонентів, які проводяться з метою отримання прибутків або ж комерційної дискредитації бізнес-одиниці, є проявом недобросовісної поведінки та можуть розслідуватися антимонопольними органами держави.

Інший ризик – патентний тролінг. Його сутність полягає у зловживанні правами на корисні моделі та промислові зразки, реєстрація яких стає можливою у зв'язку з певними прогалинами та суперечностями в законодавстві. Ця діяльність передбачає отримання патенту на винахід не для його комерціалізації, а з метою проведення провокаційної позовної роботи проти бізнес-одиниць, які нібито незаконно використовують запатентовану

розробку. Основною метою патентних тролів є створення штучних бар'єрів для суб'єкта господарювання, щоб спонукати його до підвищення рівня договороздатності та отримання відповідних грошових компенсацій [7].

Порушення режиму конфіденційності інформації про інтелектуальні об'єкти – традиційний ризик для сучасної бізнес-єдиниці. Витік даних технічного, технологічного, виробничого та іншого характеру, що мають надважливе комерційне значення, може стати наслідком як неправомірних дій ринкових опонентів, так і власних працівників суб'єкта господарювання. Право на захист інформації передбачає використання не заборонених законодавством способів охорони конфіденційних та секретних відомостей про об'єкти інтелектуальної власності, в тому числі й шляхом формування системи правової охорони.

Для забезпечення належної системи захисту результатів винахідницької діяльності, отримання стабільних надходжень від їх використання, а також нівелювання негативних ризиків від неправомірних дій необхідно розуміти цінність наявних об'єктів інтелектуальної власності. З метою отримання релевантної інформації про інтелектуальні розробки проводиться спеціальний аудит. Ця процедура дозволяє систематизувати та класифікувати об'єкти інтелектуальної власності, отримати цілісне уявлення не тільки про їх склад, а й зрозуміти, які з них потребують превентивних чи оперативних процедур захисту.

Враховуючи положення національного і міжнародного законодавств, в наукових колах існують різні класифікаційні підходи до інтелектуальних об'єктів, які дещо різняться видами груп, а також їх складовими (Рис.1). Для побудови адаптивної системи захисту об'єктів інтелектуальної власності, їх класифікація повинна проводитися не лише за ознакою матеріалізації результату винахідницької діяльності (ідея, форма, процес, продукт), а й правового механізму охорони. Так, згідно ч.3 ст.8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи,

методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі. Таким чином, для захисту ідей бізнес-одиниці необхідно обрати інший варіант її матеріалізації: винахід (корисна модель), продукт (пристрій, речовина), процес. У цьому випадку, правовий режим захисту прав на такі об'єкти буде регламентуватися Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Проте, згідно з цим нормативно-правовим актом охорона не поширюється на: сорти рослин і породи тварин; біологічні в своїй основі процеси відтворення рослин та тварин, що не відносяться до небіологічних та мікробіологічних процесів; компонування напівпровідникових виробів; результати художнього конструювання. Для окремих з вищенаведених об'єктів, зокрема таких як сорти рослин або компонувань напівпровідникових виробів, існують особливі правові режими, що визначаються Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» та Законом України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів».

Відомості технічного, комерційного, виробничого характеру, які пов'язані з винахідницькою діяльністю, можуть отримувати статус комерційної таємниці та мати особливий режим охорони. Згідно ст. 505 Цивільного кодексу України, комерційна таємниця – це інформація, яка має бути секретною, невідомою та не бути легкодоступною. До ознак комерційної таємниці належать: конфіденційність та закритий режим доступу; комерційна цінність інформації; обмеженість поширення відомостей та даних для інших осіб і організацій [1]. Для уникнення ризику передачі конфіденційних даних потрібно не тільки закріпити права на комерційну таємницю в установчих документах, колективному договорі, правилах внутрішнього трудового розпорядку, а й розробити положення про комерційну таємницю і договори про нерозголошення секретної інформації [2].

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування напівпровідникових виробів; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці (ЦКУ)

Об'єкти промислової власності: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування (Паризька Конвенція про охорону промислової власності)
 Об'єкти інтелектуальної власності: літературні, художні та наукові твори; виконавчу діяльність артистів, звукозаписи, радіо- і телевізійні передачі; винаходи в усіх сферах людської діяльності; наукові відкриття; інші результати інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах (Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності)
 Об'єкти інтелектуальної власності: авторське право та суміжні права; торгові знаки; географічні зазначення; промислові зразки; патенти; плани-проекти (топографія) інтегральних мікросхем (Угода з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності) [4]

- об'єкти авторського права і суміжні права (твори літератури, науки і мистецтва, комп'ютерні програми і бази даних);
 - об'єкти промислової власності (патентні права, права на нетрадиційні об'єкти, права на засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу) [3]

- об'єкти авторського права і суміжного права (літературні та художні твори, комп'ютерні програми, бази даних, виконання творів, фонограми та відеограми, передачі організацій мовлення);
 - об'єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення, фірмові найменування);
 - нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності (сорти рослин, породи тварин, компонування напівпровідникових виробів, комерційні таємниці, наукові відкриття) [6]

- об'єкти авторського права і суміжних прав;
 - об'єкти промислової власності;
 - об'єкти селекційних досягнень у рослинництві і тваринництві;
 - засоби індивідуалізації учасників господарського обігу, товарів та послуг (торговельні марки, комерційні (фірмові) найменування, географічні зазначення) [5]

- об'єкти авторського права та суміжних прав (наукові, літературні, художні твори, комп'ютерні програми та бази даних), об'єкти суміжних прав (виконання, фонограми та відеограми, передачі організацій мовлення);
 - об'єкти патентного права – винаходи, промислові зразки, корисні моделі, комерційна таємниця, ноу-хау.
 - засоби індивідуалізації цивільного обороту, товарів, робіт, послуг (комерційні найменування, торговельні марки, географічні зазначення);
 - інші об'єкти інтелектуальної діяльності (сорти рослин і породи тварин, компонування напівпровідникових виробів, наукові відкриття) [8]

Рис. 1. Класифікація об'єктів інтелектуальної власності

Враховуючи практичні аспекти правового захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності та різні його режими, доцільно виокремити такі класифікаційні групи: авторські та суміжні права (твір, виконання твору, компіляція даних (база даних), комп'ютерна програма, фонограма, відеограма, передача (програма) організації мовлення, виступи, лекції та інші усні твори; збірники та інші складені твори); об'єкти промислової власності (результати винахідницької та раціоналізаторської роботи – винахід, корисна модель,

промисловий зразок, раціоналізаторська пропозиція; засоби індивідуалізації товарів та учасників господарського обігу (знак для товарів та послуг, зазначення походження товару, комерційне найменування); особливі об'єкти (наукове відкриття, сорт рослини, порода тварини, комерційна таємниця).

Крім класифікації та систематизації в рамках аудиту об'єктів інтелектуальної власності проводиться також верифікація відповідних прав та охоронних документів (патентів, свідоцтв), ліцензійних договорів.

Таким чином, проведення аудиту об'єктів інтелектуальної власності надає бізнес-одиниці важливу аналітичну інформацію про фактичний стан справ у цій сфері та є базовим етапом у формуванні адаптивної системи захисту.

Розробка стратегії захисту результатів винахідницької діяльності – наступний крок. Цей етап передбачає ранжування наявних об'єктів інтелектуальної власності за ступенем важливості, доцільності їх використання та ризиковості. Стратегія визначає об'єкти інтелектуальної власності, які потребують захисту, мету його проведення та способи реалізації, а також відповідне ресурсне забезпечення. На основі структуризації і розподілу формується адаптивний план імплементації захисту для кожної цінної інтелектуальної розробки (Рис. 2).

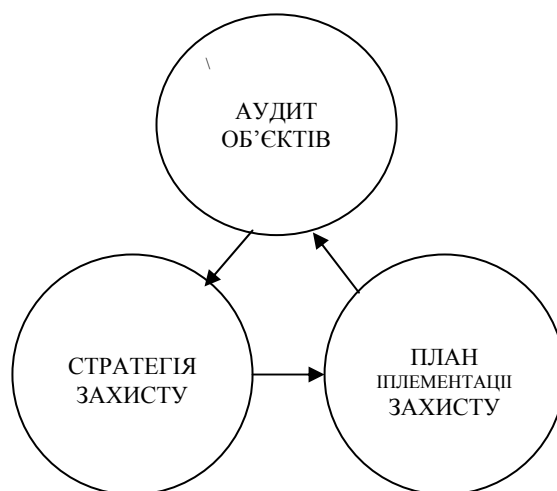

Рис. 2. Етапи системи захисту об'єктів інтелектуальної власності

Адаптивний план імплементації – це заключний етап формування системи захисту об'єктів інтелектуальної власності, який вибудовується на основі чітких процедур, враховуючи специфіку кваліфікаційних груп та їх складових. План захисту може включати різноманітні інструменти превентивного та оперативного характеру. До превентивних заходів слід віднести: розробку внутрішніх регламентів захисту інформації, реєстрацію та отримання охоронних документів, моніторинг, страхування.

Для прикладу, розглянемо практичні інструменти захисту, які використовують сучасні бізнес-єдиниці для охорони торгівельної марки. Обов'язковою процедурою правового захисту такого об'єкту інтелектуальної власності є державна реєстрація. Адже не зареєстрована торгівельна марка має обмежений правовий захист, який реалізується шляхом накладання тягара доведення на першопочаткове використання комерційного найменування. У свою чергу, реєстрація торгівельної марки дає гарантію того, що ніхто інший не зареєструє тотожний або схожий до ступеня змішування об'єкт. Більше того, власник свідоцтва на зареєстровану торгівельну марку має право забороняти іншим особам її використовувати, порушувати судові справи через несанкціоноване застосування, вимагати відшкодування збитків та усунення з товару або його упаковки незаконного позначення.

Додатковим механізмом захисту є включення об'єктів інтелектуальної власності до спеціального митного реєстру. До митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності можуть бути занесені як торгівельні марки, так і винаходи, промислові зразки, компонування напівпровідникових виробів, об'єкти авторського права та суміжних прав. Метою створення такого реєстру є запобігання контрафактному продажу. Якщо під час митного контролю буде виявлено товар, який порушує права інтелектуальної власності, то його митне оформлення призупиняється та відповідна інформація надсилається правовласнику для проведення захисних процедур.

З метою забезпечення ефективної охорони торгівельної марки потрібно не тільки її зареєструвати, а й перманентно використовувати. Адже відповідно

до ст.18 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», якщо торговельна марка не використовується безперервно протягом п'яти років від дати публікації відомостей про видачу свідоцтва, то будь-яка особа має право звернутися до суду із заявою про дострокове припинення дії свідоцтва.

Одним із важливих інструментів захисту прав на торговельну марку є проведення моніторингу. Ця процедура передбачає відстеження поданих заявок і зареєстрованих торговельних марок на наявність потенційних порушень, а також превентивне реагування шляхом подання заперечень проти їх реєстрації. Дата публікації відомостей про заявку на реєстрацію схожої торгівельної марки іншою особою є своєрідним тригером для подання власником свідоцтва заперечення до Національного органу інтелектуальної власності України (НОІВ). Після прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» опозиційний строк становить 3 місяці з дня публікації. Потрібно мати на увазі, якщо заперечення не подано протягом цього часу, то згодом анулювати реєстрацію буде можливо лише в судовому порядку.

Для визначення та обґрунтування сум компенсації при відшкодуванні збитків за порушення права використання об'єктів інтелектуальної власності доцільно застосовувати такий інструмент як оцінка. Вона проводиться також як при укладенні ліцензійних договорів та обґрунтуванні платежів за користування правами, так і під час застосування ще одного превентивного інструменту захисту – страхування.

Якщо, не зважаючи на вжитті превентивні заходи, порушення все таки відбулося, то постраждалій стороні необхідно провести його фіксацію. В таких випадках, для формування доказової бази рекомендують здійснювати фотофіксацію, складати адвокатський протокол або отримати експертний висновок. В подальшому необхідно обрати одну із процедур, а саме: скарга в АМКУ, медіація, претензія, судовий розгляд, звернення в правоохоронні органи.

Згідно вимог Паризької конвенції про охорону промислової власності від 20.03.1983 р., учасником якої є Україна з 25.12.1991 р., держава зобов'язана забезпечити ефективний захист бізнесу від недобросовісної конкуренції. Це завдання покладено на Антимонопольний комітет України і здійснюється в порядку, визначеному Законом України «Про захист економічної конкуренції». Відповідно до ст. 10 цієї Конвенції недобросовісними діями вважається будь-який акт конкуренції, що суперечить чесним промисловим і торговельним звичаям. Аналогічне положення зазначене також і в ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Крім того, у ч. 1 ст. 4 цього нормативно-правового акту зазначено, що використання комерційного (фірмового) найменування, торговельної марки, рекламних матеріалів, інших позначень без дозволу (згоди) суб'єкта господарювання, який раніше почав використовувати їх або схожі на них позначення у господарській діяльності є проявом недобросовісної конкуренції, що надає право постраждалій стороні звернутися за захистом до антимонопольного органу шляхом подання відповідної скарги. Такий спосіб захисту надає можливість правовласнику припинити порушення його виключних прав на використання об'єкта інтелектуальної власності не тільки найшвидшим шляхом, але ще й скористатися допомогою державного органу, який має широкі можливості та повноваження щодо збору доказів, необхідних для доведення фактів порушення.

Традиційними процедурами вирішення конфліктних ситуацій щодо порушених прав на об'єкти інтелектуальної власності є досудове врегулювання та судовий розгляд. Досудовий спосіб реалізується як проведенням претензійної роботи, так і використанням процедури медіації. Відповідно до ст.3 Закону України «Про медіацію», вона проводиться з метою запобігання виникненню конфліктів у майбутньому або врегулювання будь-яких спорів з метою примирення сторін. Крім того, існує ще один позасудовий спосіб відстоювання порушених прав через Центр арбітражу та посередництва (Всесвітня організація інтелектуальної власності). Центр представляє собою

міжнародний ресурс, який виступає як інстанція з альтернативного розгляду суперечок, так і як експертний орган, що надає консультації з правових та організаційних питань у цій сфері. Організація пропонує спеціалізовані процедури, включаючи арбітраж, посередництво та винесення рішень експертами для врегулювання спорів за участю сторін різних юрисдикцій.

Найчастішою формою захисту при порушенні прав на об'єкти інтелектуальної власності є судовий захист. При пред'явленні позову у судовому порядку постраждалий суб'єкт господарювання зазвичай звертається з вимогою до органу правосуддя визнати несанкціоновані дії особи такими, що порушують право інтелектуальної власності та, наприклад, вилучити з обороту контрафактні товари та засоби виробництва, які були задіяні для їх виготовлення. Крім того, бізнес-єдиниця може вимагати суд знищити контрафактний товар, відшкодувати збитки за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності, опублікувати в засобах масової інформації відомості про порушення права та зміст судового рішення.

Якщо суб'єкт господарювання піддається впливу зі сторони тролів чи сквотерів з метою підвищення рівня договороздатності, який супроводжується шантажем, вимагання коштів чи іншого майна, то така діяльність може бути вже кваліфікована відповідно до положень ст. 189 Кримінального кодексу України та передбачає звернення постраждалої сторони до правоохоронних органів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного дослідження слід дійти висновку, що одним з головних джерел збільшення економічного потенціалу бізнес-єдиниці є інноваційні засоби, засновані на використанні нових ідей та інтелектуальних ресурсів. Проте, раціональне впровадження і широка комерціалізація інноваційних розробок не можливі без формування ефективної системи захисту об'єктів інтелектуальної власності. Сучасний механізм охорони результатів інтелектуальної діяльності оперує низкою превентивних і оперативних заходів захисту, які формують адаптивну систему аналітичних, організаційних та правових процедур.

Подальші перспективи забезпечення конкурентних переваг бізнес-одиниці залежатимуть від готовності до нових викликів у сфері інтелектуально-інноваційного розвитку, пов'язаних з процесами цифронізації та Інтернет-технологій у сфері несанкціонованих посягань на об'єкти інтелектуальної власності, що визначатиме доцільність наукових досліджень з цієї проблематики у майбутньому.

Література

1. Колобов Л., Колеснікова І. Комерційна таємниця та питання захисту комерційної таємниці. Підприємництво. Господарство і право. №5. 2016. С.8-13.
2. Комерційна таємниця на підприємстві: основні правила. Кадровик України. №7. 2021. URL: <https://profprensa.com/articles/komertsiiina-taiemnitsia-na-pidpriemstvi-osnovni-pravila/>.
3. Інтелектуальна власність: навч. посіб. / Г.М. Остапович, О.М. Строженко, Г.В. Уманців, О.В. Фоміна. К.: Київ. НТЕУ. 2012. 456 с.
4. Ромашко А.С., Верба І.І., Пригода В.В. Міжнародні договори та угоди у сфері інтелектуальної власності: Навч. посіб. Вид.2-ге переробл. та доповн. - К.: НТУУ «КПІ», 2015. 186 с.
5. Світличний О.П. Право інтелектуальної власності: Підручник. Вид. 2, змін. і доп. К.: НУБіП України. 2017. 355 с.
6. Цибульов П.М., Чебатарьов В.П. Популярно про інтелектуальну власність: абетка/ За заг. ред. М.В. Паладія. К.: ТОВ «Альфа-ПК», 2004. 56 с.
7. Чернадчук О. В. Патентний тролінг як вид порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. № 4. 2019. т.2. С.38-41.
8. Штефан О.О. Право інтелектуальної власності: Акад. курс. К.: Ін Юре, 2007. 696 с.

References

1. Kolobov, L. and Kolesnikova, I. (2016), "Trade secret and the question of protection of trade secret", *Pidpriemnytstvo. Hospodarstvo i pravo*, vol.5, pp.8-13.
2. Kadrovyyk Ukrainy (2021), "Trade secrets in the enterprise: basic rules", [Online]. vol.7, available at: <https://profpressa.com/articles/komertsiiina-taiemnitsia-na-pidpriemstvi-osnovni-pravila/> (Accessed 10 June 2022).
3. Ostapovych, H.M., Strozhenko, O.M., Umantsiv, H.V. and Fomina, O.V. (2012), *Intelektual'na vlasnist'* [Intellectual Property], NTEU, Kyiv, Ukraine.
4. Romashko, A.S., Verba, I.I. and Pryhoda, V.V (2015), *Mizhnarodni dohovory ta uhody u sferi intelektual'noi vlasnosti* [International treaties and agreements in the field of intellectual property], 2nd ed, NTUU "KPI", Kyiv, Ukraine.
5. Svitlychnyj, O.P.(2017), *Pravo intelektual'noi vlasnosti* [Intellectual property right], 2nd ed, NUBiP, Kyiv, Ukraine.
6. Tsybul'ov, P.M. and Chebatar'ov, V.P. (2004), *Populiarno pro intelektual'nu vlasnist': abetka* [Popular about intellectual property: the alphabet], TOV «Al'fa-PIK», Kyiv, Ukraine.
7. Chernadchuk, O V. (2019), "Patent trolling as a type of violation of intellectual property rights", *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, vol.4, t.2. pp.38-41.
8. Shtefan, O.O. (2007), *Pravo intelektual'noi vlasnosti* [Intellectual property rights], In Yure, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2022 р.